

รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วม
ในจังหวัดอุดรธานี

**A Model of Participatory Administration of Educational Park,
in Udon Thani Province**

พระมหาณัฐพันธ์ สุทฺตสนวิภาณี และ พระมหากิตติ กิตติเมธี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phramaha Natthabhan Sudassanavibhānī and Phramaha Kitti Kittimatee

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus

Corresponding Author, E-mail: mahakitti2017@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี 2) พัฒนารูปแบบและกิจกรรมการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมใน จังหวัดอุดรธานี และ3) ประเมินรูปแบบและกิจกรรมการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมใน จังหวัดอุดรธานี โดยใช้วิธีการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิงผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างการวิจัยจำนวน 606 รูป/คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 41 รูป/คน เครื่องมือการวิจัยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-list) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.43) ขณะที่สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.68) ความต้องการจำเป็นโดยระบุความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุดและมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาก่อนรูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี มีค่าดัชนี $PNI_{modified} = 0.40$

2) การพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมใน จังหวัดอุดรธานี พบว่า การพัฒนารูปแบบและกิจกรรมควรเน้น 1) การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและประโยชน์ต่อชุมชน 2) การจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ 3) การมีหน่วยงานรับผิดชอบกำกับดูแล

* วันที่รับบทความ : 9 กันยายน 2567; วันแก้ไขบทความ 29 กันยายน 2567; วันตอบรับบทความ : 30 กันยายน 2567

Received: September 9 2024; Revised: September 29 2024; Accepted: September 30 2024

4) การจัดทำแผนพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง และ 5) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและแก้ไขปัญหา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือความเป็นไปได้ (\bar{X} = 4.68, S.D. = 0.53)

3) การประเมินรูปแบบพบว่ามีเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยความเป็นไปได้อาจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.68) รองลงมาคือความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ (4.68 เท่ากัน)

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการ; อุทยานการศึกษาของวัด; การมีส่วนร่วม

Abstract

This research aimed to: 1) study the participatory management of temple educational parks in Udon Thani province, 2) develop a model and activities for participatory management of temple educational parks in Udon Thani province, and 3) evaluate the model and activities for participatory management of temple educational parks in Udon Thani province. The study employed a mixed-methods approach. The research sample consisted of 606 individuals, with 41 key informants. Research instruments included questionnaires and interviews using checklists and rating scales. Data collection methods included document analysis, interviews, and focus group discussions. Data were analyzed using descriptive statistics and inductive methods.

Research findings:

1) Regarding the participatory management of temple educational parks in Udon Thani province, the current management condition was at a moderate level (mean 3.43), while the desired condition was at the highest level (mean 4.68). The needs assessment identified the most critical and urgent requirements for development, with the participatory management model for temple educational parks in Udon Thani province having a PNI modified index of 0.40.

2) The development of the model and activities for participatory management of temple educational parks in Udon Thani province revealed that the focus should be on: 1) promoting moral and ethical values and community benefits, 2) allocating sufficient budget, 3) establishing responsible supervisory units, 4) creating continuous temple development plans, and 5) providing opportunities for public participation in planning and problem-solving. Overall, the feasibility was rated at the highest level (mean = 4.68, S.D. = 0.53).

3) The evaluation of the model showed that its appropriateness, feasibility, and utility were all at the highest level. Feasibility had the highest mean score (4.68), followed by appropriateness and utility (both at 4.68).

Keywords: management style; Temple Education Park; Participation

บทนำ

จากกระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษามีบทบาทและความจำเป็นมากขึ้นเพราะการศึกษา คือ การสร้างคนให้มีความรู้ ความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม มีความพร้อมที่จะประกอบการทำงานอาชีพได้ การศึกษาช่วยให้คนเจริญงอกงาม การเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำรงชีวิต นอกเหนือจากความต้องการพื้นฐานอย่างที่พักพิง โภชนาการ เสื้อผ้า และเวชภัณฑ์ ด้วยความสามารถในการพัฒนาสติปัญญา อารมณ์ สรีระ และทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การศึกษาจึงถือเป็นปัจจัยลำดับที่ห้าที่มีความสำคัญสูงสุด เพราะสามารถช่วยคลี่คลายอุปสรรคในทุกแง่มุมของการใช้ชีวิต (พนม พงษ์ไพบูลย์, 2548 : 123)

โดยภาครัฐได้กำหนดแนวทางสนับสนุนการยกระดับวัดให้เป็นศูนย์รวมชุมชนในหลากหลายมิติ ทั้งเป็นสถานที่สร้างความสงบทางจิตวิญญาณและเป็นพื้นที่พักผ่อนสำหรับคนในท้องถิ่น โดยมุ่งปรับปรุงภูมิทัศน์และเสริมสร้างกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดแนวคิดในการพัฒนานี้มีเป้าหมายให้ประชาชนในละแวกนั้นเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ นำมาซึ่งความผูกพัน ห่วงแหน และร่วมกันอนุรักษ์ดูแล อีกทั้งยังปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้พร้อมรองรับการเชื่อมโยงบทบาทของวัดเข้ากับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในยุคปัจจุบัน

การดำเนินการนี้ยึดหลัก "บวร" ซึ่งประกอบด้วยบ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานราชการ เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงคุณประโยชน์ของสถาบันทางพระพุทธศาสนา โดยมีพระภิกษุสงฆ์และวัดเป็นแกนหลักในการกล่อมเกลา ปลูกฝัง และพัฒนาวัดให้สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักที่ได้รับสนองนโยบาย ดังกล่าวนี้ โดยนัยนี้ สถาบันศาสนา ระดับชาติได้วางกรอบและวิธีการในการประเมินเพื่อคัดสรรวัดที่มีศักยภาพในด้านต่างๆ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ ภายในวัด วัดต้นแบบการพัฒนา และวัดที่มีการพัฒนาโดดเด่น โดยร่วมกับผู้นำสงฆ์ประจำจังหวัดและผู้บริหารสูงสุดของแต่ละจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อดำเนินการคัดเลือกและประกาศรายชื่อวัดที่ได้รับการยกย่องในแต่ละประเภทเป็นประจำทุกปี

ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นประเด็นที่น่าพิจารณาอย่างยิ่งว่า การยกระดับวัดให้เป็น "วัดต้นแบบการพัฒนา" ควรดำเนินการอย่างไร และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องนั้นควรครอบคลุมพันธกิจใดบ้างเพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดดังกล่าวนี ผู้เขียนจะเริ่มต้นด้วยการนำเสนอประเด็น ข้อเท็จจริงต่างๆ อย่างรอบด้าน ก่อนที่จะนำข้อมูลเหล่านั้นเป็นฐานในการวิเคราะห์ต่อไป (สุนทร สุนันท์ชัย, 2514)

วัดเป็นสถาบันที่มีบทบาทในการพัฒนาสังคม เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา แหล่งเรียนรู้วิชาการ เป็นสถานที่อบรมประชาชนทั่วไปให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ มหาวิทยาลัยแห่งแรกในสังคมไทยจึงเกิดขึ้นที่วัด (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541) ครั้นประชาชนมีจำนวนมากขึ้นการสร้างวัดจึงมีจำนวนมากตามไปด้วย ทำให้เกิดปัญหายุ่งยากในการปกครองเพราะไม่มีระเบียบแบบแผน

เป็นแนวยึดปฏิบัติ จึงมีกฎหมายที่เกี่ยวกับคณะสงฆ์ตราขึ้นฉบับแรก คือ พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ได้จัดระเบียบการปกครอง ได้แก่ วัดราษฎร์ วัดหลวง และแบ่งเขตการปกครอง ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช 2484 ตราขึ้นเป็นฉบับที่ 2 ใช้แทนฉบับแรก กฎหมายฉบับที่ 2 นี้ให้มีกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ขั้นตอน วิธีการสร้างวัด และการตั้งวัดไว้ โดยให้คณะกรรมการอำเภอ ออกใบอนุญาตให้สร้างวัด กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ออกประกาศการตั้งวัด ภายหลังจากที่ได้ใช้กฎหมายฉบับที่ 2 มาเป็นเวลานานพอสมควร ได้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งเป็นฉบับปัจจุบันตราขึ้นมาเป็นฉบับที่ 3 แทนฉบับที่ 2 และในปัจจุบันกรมการศาสนาจะเป็นผู้ออกหนังสืออนุญาตการสร้างวัด การจัดตั้งอารามยังคงอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยงานด้านการศึกษาในการออกประกาศอนุญาต โดยการก่อสร้างศาสนสถานแต่ละแห่งจะสอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและสภาพสังคมของแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้ ทุกอารามในพระพุทธศาสนามีสถานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 กำหนดให้การดูแลกิจการภายในอารามเป็นภาระหน้าที่ของพระอธิการ ซึ่งมีอำนาจและเป็นผู้แทนของอาราม คุณสมบัติของพระอธิการต้องมีพรรษาเกิน 5 และเป็นศิษย์ของทั้งบรรพชิตและฆราวาสในชุมชนนั้น

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันยังคงมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการอารามของพระอธิการที่ควรได้รับการพิจารณาแก้ไข

การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของพระภิกษุสามเณรภายในวัดเป็นสำคัญ เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ระดับต้นซึ่งมีหน้าที่ในการบริหารจัดการวัดในด้านต่าง ๆ เจ้าอาวาสนับเป็นปัจจัยสำคัญในการนำองค์กรไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะเจ้าอาวาสเป็นพระสงฆ์ผู้มีหน้าที่บริหารและปกครองวัด ที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด พระพุทธศาสนาจะเจริญก็เพราะความเลื่อมใสของประชาชนเจ้าอาวาสย่อมเป็นตัวจักรสำคัญในความเจริญของพระพุทธศาสนา ดังนั้นการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน เจ้าอาวาสจะต้องเป็นบุคคลที่ประชาชนเคารพนับถือ เป็นที่ศรัทธาของประชาชน (สิริวัฒน์ คำวันสา, 2544)

ปัจจุบันเจ้าอาวาสส่วนหนึ่งยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการบริหารจัดการวัดทั้งในด้านการบำรุงรักษาวัด การจัดการทำระบบศาสนสมบัติต่าง ๆ ของแต่ละวัดให้เป็นไปด้วยดีวัดหลายแห่งเน้นพัฒนาด้านอาคารสถานที่ มากกว่าพัฒนาเพื่อมุ่งประโยชน์ต่อการศึกษาอบรมพระภิกษุสามเณร การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้แก่ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นยังไม่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบำรุงรักษาศาสนสถานบางแห่งขาดความเอาใจใส่ ปล่อยให้อาคารสถานที่เสื่อมโทรมตามกาลเวลา การกำกับดูแลสมาชิกสงฆ์และผู้อาศัยในอารามบางแห่งยังขาดระเบียบแบบแผน การอบรมพระธรรมวินัยแก่ทั้งบรรพชิตและฆราวาสในบางอารามยังไม่มีระบบการจัดการที่ชัดเจน นอกจากนี้ การทำให้

อารามเป็นศูนย์กลางชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งของอารามเอง ชุมชน หรือหน่วยงานราชการที่ขอใช้สถานที่ บางอารามอาจมีข้อกำหนดมากเกินไป ส่งผลให้เกิดอุปสรรคต่างๆ ตามมา

ประเด็นเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของปัญหาในการบริหารจัดการอารามในยุคปัจจุบันเมื่อพิจารณาวิเคราะห์เจาะลึกกรณีวัดในจังหวัดอุดรธานี มีประวัติอันยาวนานเป็นศาสนสถานที่มีทั้งเขต พุทธาวาสและเขตสังฆาวาสอุดมสมบูรณ์ไปด้วยศาสนวัตถุ โบราณวัตถุ โบราณคดี และศาสนพิธี ซึ่งทั้งหลายทั้งปวงมีฐานคติอยู่ที่ศาสนธรรมอันได้แก่ พุทธธรรม โดยเฉพาะศาสนธรรมคำสอนว่าด้วยหลักไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือ บุญสิกขา คือ ทาน ศีล ภาวนา และหลักความเชื่อเรื่อง บุญ-บาป นรกสวรรค์ และนิพพาน เป็นต้น หลักศาสนธรรมเหล่านี้ ได้รับการจารึกบันทึกไว้ในรูปแบบของสัญลักษณ์ต่างๆ ยากที่จะเข้าใจได้ในแง่มุมปัญหาและภูมิธรรม เช่น องค์พระปฐมมา เสาธรรมจักร พุทธศิลป์ จิตรกรรมและสถาปัตยกรรม ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งแห่งองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ซึ่งต้องมีการศึกษาด้วยวิธีการที่เรียกว่า Hermeneutics ศาสตร์ว่าด้วยการตีความ ยิ่งไปกว่านั้นศาสนธรรม ศาสนวัตถุ ศาสนพิธี พุทธศิลป์ ฯลฯ เป็นรากแก้วของวัฒนธรรมไทย หากมีการพัฒนาให้เป็นรูปธรรม (ทัศนียภาพ ภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรม เป็นต้น) ได้ ก็จะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ให้ผู้สนใจใคร่เยี่ยมชม-ศึกษา เพื่อคุณภาพและสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจให้เกิดสันติสุขแก่ชีวิต นอกจากนั้นวัดกับบ้านต้องเป็นสถาบันคู่กัน ดังนั้นบ้าน/ชาวนบ้าน ต้องได้รับการดูแล รักษา พัฒนา เกื้อกูลต่อกัน เพื่อสวัสดิภาพของทั้ง 2 ฝ่าย สรรตถะดังกล่าว จัดว่าเป็นจุดแข็งของวัดเจติยภูมิที่จะต้องได้รับการวิจัยศึกษาและพัฒนา

อีกด้านหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นจุดอ่อนที่เป็นปัญหาวัดที่จะเป็นอุทยานการศึกษานั้น ยังมีปัญหาการบริหารจัดการกิจการของวัด ณ ปัจจุบัน วัดนี้มีเขตพุทธาวาส ที่ว่าเป็นศูนย์รวม(หัวใจ) และศูนย์รวมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนบ้านขาม (บ้าน วัด โรงเรียน) สวช. และ อสท. และเขตสังฆาวาสที่เป็นที่อยู่อาศัยของภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา มีหน้าที่ดูแลขาดรูปแบบที่ชัดเจนในการจัดการรับผิดชอบเขตพุทธาวาส ที่เป็นรมณียสถาน และปูชนียสถานตลอดไป ซึ่งบุคลากรดังกล่าวยังด้อยและประสบปัญหาตลอดถึงประสบการณ์ด้านการบริหารสมัยใหม่ที่ไม่สามารถที่จะจัดการ ตลอดกลยุทธ์การบริหาร ถือว่าเป็นปัญหาที่ต้องมีการจัดการอย่างเร่งด่วนวัดที่ไม่สามารถจับต้องได้ ยิ่งไปกว่านั้นยังขาดทักษะเรื่องเทคโนโลยีและนวัตกรรมเชิงบริหารจัดการวัดที่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูง ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการจัดการวัดอย่างมีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ขาดแนวทางแนวทางการยกระดับที่เป็นรูปธรรม แม้ขณะนี้การบริหารเขตพุทธาวาส ก็ได้มีจุดรวมจุดเริ่มที่ดี นั่นก็คือการจัดการเขตพุทธาวาสบางส่วนให้เป็น "พุทธอุทยาน" และจะดำเนินการให้มีเขต "อุทยานการศึกษาในวัด" ในอนาคตอันไม่ไกลนัก จุดด้อยหรือจุดอ่อนดังกล่าวจะต้องได้รับการศึกษาวิเคราะห์เจาะลึก ให้ได้ฐานคติเชิงมโนทัศน์ (Hypothetical Concept) ซึ่งจะเป็นฐานในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

ดังนั้น เครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์คือการศึกษา การพัฒนาการศึกษา ต้องอาศัยสถานศึกษาที่มีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่ดีและครูที่มีความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินงานจัดการศึกษาและส่วนสำคัญต้องอาศัยหน่วยงานต้นสังกัดสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ยังต้องอาศัยวัดที่มีการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาในวัดแบบการมีส่วนร่วมที่ได้รับมาตรฐานมีองค์ประกอบที่มีพิพิธภัณฑหรือมุมแสดงนิทรรศการให้ความรู้การจัดการศึกษา สถานที่เผยแพร่ข้อมูลความสะอาด การจัดทำแผนงาน/โครงการจัดทำแผนผังวัดและการจัดเก็บเอกสารที่สำคัญการวางแผน การดำเนินการ การติดตามและประเมินผล และการนำผลประโยชน์และองค์ความรู้ไปปรับปรุงพัฒนางานและการเผยแพร่ (เอกราช โฆษิตพิมานเวช, 2563)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดผู้วิจัยจำสนใจในการศึกษาการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี โดยมีวัตถุประสงค์ 1 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี 2 เพื่อพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมใน จังหวัดอุดรธานี และ 3 เพื่อประเมินรูปแบบและกิจกรรมการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมใน จังหวัดอุดรธานีซึ่งมีแหล่งเรียนรู้ไปตลอดชีวิตที่ตอบสนองสังคมชุมชน อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เป็นรากฐานสำหรับการดำรงชีวิตผู้วิจัยจึงมีความสนใจใคร่วิจัยศึกษา รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาในวัดแบบการมีส่วนร่วมของ โดย อาศัยศาสนสถานศาสนธรรม พุทธศิลป์ โบราณวัตถุ โบราณคดี ศาสนพิธี และวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อให้เป็นข้อมูลแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงอุทยานการศึกษาแบบมีส่วนร่วมต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อประเมินรูปแบบและกิจกรรมการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป 1) คณะกรรมการบริหารภายในวัด จำนวน 25 รูป/คน 2) บุคลากรภายในวัด จำนวน 50 รูป/คน ประชาชน 4 หมู่บ้าน รวมจำนวน 2,033 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของยามาเน (Yamane) ระดับความเชื่อมั่น 95% เท่ากับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 400 คน 3) โรงเรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษา 5 โรงเรียน รวมจำนวน 118 คน 4) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานจังหวัดอุดรธานี รวมจำนวน 12 คน 5) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอุดรธานี รวมจำนวน 17 คน และ 6) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรธานี รวมจำนวน 59 คน **จำนวนทั้งสิ้น 606 รูป/คน**

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของยามาเน (Yamane) ระดับความเชื่อมั่น 95% เท่ากับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 400 **รูป/คน** ได้จากสูตรคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมโดยหลักการคำนวณสูตรของทาโรยามาเน (Taro Yamane) (สุรพล พรหมกุล, 2554 : 79)

2. เครื่องมือการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ได้มาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบและกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

การสร้างแบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ส่วน:

ตอนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (แบบตรวจสอบรายการ)

ตอนที่ 2: สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ (แบบมาตราส่วนประมาณค่า)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ:

ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC)

คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า $IOC > 0.80$

ทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน

วิเคราะห์ความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (ได้ค่า 0.897 สำหรับสภาพปัจจุบัน และ 0.917 สำหรับสภาพที่พึงประสงค์)

ปรับปรุงแบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์และจัดทำสำเนาตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูล กับบุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ชุด และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แล้วนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด จำนวน 400 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด เมื่อนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย

แบบสอบถามที่เป็นมาตรฐานค่า 5 ระดับ ที่มีการตอบสนองรายการคู่ (Dual Response) มาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายข้อ ในส่วนที่เป็นข้อมูลสภาพปัจจุบันและส่วนที่เป็นข้อมูลสภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นโดยคำนวณ ค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เพื่อระบุความต้องการจำเป็น (Priority Identification) และกำหนดให้ค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ ที่มีค่ามากกว่าค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เฉลี่ยของความต้องการจำเป็นในแต่ละข้อ เป็นค่าที่แสดงถึงความต้องการจำเป็น ต้องพัฒนาและเรียงลำดับความสำคัญ ตามประเด็นความต้องการจำเป็นโดยการเปรียบเทียบค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ จากมากไปหาน้อย ซึ่งดัชนี $PNI_{Modified}$ มีค่ามากแปลว่า มีความต้องการจำเป็นสูงที่ต้องได้รับการพัฒนามากกว่าดัชนี $PNI_{Modified}$ ที่มีค่าน้อย แต่อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยจะพิจารณาข้อที่มีค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ ที่มีค่ามากกว่าค่าดัชนี $PNI_{Modified}$ เฉลี่ยขึ้นไป (สุวิมล ว่องวานิช, 2550)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้อภิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์หาค่าสถิติต่างๆ แล้วนำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็น และเรียบเรียงเฉพาะประเด็น ที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยบูรณาการกับแบบสอบถามในส่วนที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Techniques) ประกอบบริบท (Context) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี” รายละเอียด ดังนี้

1) ศึกษาการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี	2) การพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมใน จังหวัดอุดรธานี	3) การประเมินรูปแบบและกิจกรรมการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมใน จังหวัดอุดรธานี
ผลการวิจัยพบว่า : สภาพปัจจุบัน ของรูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง (\bar{X} =3.43, S.D.=0.07) นอกจากนี้สภาพที่พึงประสงค์รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี มีค่าเฉลี่ยโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} =4.68, S.D.= 0.13) และความ	ผลการวิจัยพบว่า : โครงการสามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมหรือเป็นประโยชน์ต่อชุมชน รายละเอียดครบถ้วน โดยการจัดสรรงบประมาณในการจัดการอย่างเพียงพอ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบกำกับดูแลและควบคุมการปฏิบัติงาน และ การจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในการวางแผนงานในด้านต่างๆนอกจากนี้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการปลูกสร้างสิ่งต่างๆภายในวัดมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมการแก้ไขปัญหาของวัดอย่างสม่ำเสมอตลอดถึงการ	ผลการวิจัยพบว่า: (ชื่อรูปแบบ,วัตถุประสงค์,หลักการ/แนวคิด) โดยสามารถพิจารณา ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของ รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือความเป็นไปได้ (\bar{X} = 4.68, S.D. = 0.53) ลองลงมา ความเหมาะสม (\bar{X} = 4.68, S.D. = 0.42) และ ความเหมาะสม (\bar{X} = 4.68, S.D. = 0.42) ตามลำดับ ชื่อรูปแบบ พบว่า ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ

<p>ต้องการความจำเป็น โดยระบุความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุดและมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา ก่อนรูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี ซึ่งพิจารณาจากค่าดัชนี $PNI_{modified} = 0.40$</p>	<p>วางแผนจัดสรรการเงินของวัดค่าใช้จ่ายของวัดมีหน่วยงานที่รับผิดชอบกำกับดูแลและควบคุมการปฏิบัติงาน</p>	<p>การบริหารจัดการอุทยานการศึกษาในวัดแบบมีส่วนร่วมระดับมากที่สุด คือความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.95, S.D. = 0.27$) ความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.76, S.D. = 0.89$) และ ความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.95, S.D. = 0.22$)</p> <p>วัตถุประสงค์ รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.90, S.D. = 0.30$) ความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.48, S.D. = 0.68$) และ ความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.43, S.D. = 1.21$)</p> <p>หลักการ/แนวคิดรูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.68, S.D. = 0.53$) ความเป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 4.68, S.D. = 0.42$) และ ความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.50, S.D. = 0.29$)</p>
---	---	--

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่มีความสำคัญ “รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี” มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1) การจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่อง

จัดให้มีโครงการสามารถส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม หรือเป็นประโยชน์ต่อชุมชน รายละเอียดครบถ้วนการจัดสรรงบประมาณในการจัดการอย่างเพียงพอหน่วยงานที่รับผิดชอบกำกับดูแลและควบคุมการปฏิบัติงานการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาวัดอย่างต่อเนื่องมีส่วนร่วมในการวางแผนการปลูกสร้างสิ่งต่างๆภายในวัดเปิดโอกาสให้ท่านแสดงความคิดเห็นในการวางแผนงานในด้านต่างๆมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดสรรการเงินของวัดมีส่วนร่วมในการเข้าประชุมเพื่อวางแผนงานต่างๆของวัดมีส่วนร่วมในการวางแผนค่าใช้จ่ายของวัดได้รับมอบหมายงานด้านต่างๆจากวัดรับฟังความคิดเห็นของท่านในการแก้ไขปัญหามีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมการแก้ไขปัญหาของวัดอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหานภัส ปทุมปุตโต และคณะ (พระมหานภัส ปทุมปุตโต และคณะ, 2560) วิจัยเรื่อง.การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษีเขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร การวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในปานกลางมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.87$) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยาน

การศึกษาของวัดพรหมรังษี เขตดอนเมืองกรุงเทพมหานครในด้านจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานภายในวัดค้ำจัตกิจกรรมทางการศึกษาด้านจัดสถานที่เผยแพร่ข้อมูลทางวิชาการในโตด้านจัดบริเวณวัดให้สะอาดสงบร่มรื่นด้านจัดทำแผนงานหรือโครงสร้างด้านการจัดทำแผนผังวัดแสดงพื้นที่บริเวณวัดโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านโดยด้านที่มีความคิดเห็นสูงสุดคือด้านจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานภายในวัดมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 3.25$) และที่มีความคิดเห็นต่ำสุดคือด้านจัดกิจกรรมทางการศึกษามีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 2.68$) 2) ผลการเปรียบเทียบการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษีเขตดอนเมืองกรุงเทพมหานครโดยจำแนกตามข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าประชาชนที่มีอายุอาชีพและสถานภาพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษีเขตดอนเมืองกรุงเทพมหานครโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ส่วนประชาชนที่มีเพศและระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษีเขตดอนเมืองกรุงเทพมหานครโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) การศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษีเขตดอนเมืองกรุงเทพมหานครพบว่าขาดความชัดเจนของป้ายบอกอาคารสถานที่เพื่อสะดวกแก่ผู้มีความประสงค์จะไปในสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดพระสงฆ์สามเณวบางรูปไม่ค่อยสนใจและเอาใจในการรักษาความสะอาดภายในวัดขาดการจัดนิทรรศการการส่งเสริมการศึกษาแบบการให้ความรู้เชิงวิชาการขาดการนำญาติโยมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขาดการพัฒนาพิพิธภัณฑสิ่งที่มีอยู่ในวัดอย่างต่อเนื่องและให้เป็นที่น่าสนใจข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรพัฒนา พิพิธภัณฑที่มีอยู่ในวัดอย่างต่อเนื่องและให้เป็นที่น่าสนใจควรมีการประชาสัมพันธ์ควรมีการนำญาติโยมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานควรมีจัดหาอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่ใช้ให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาการที่มากขึ้นควรมีการจัดนิทรรศการการส่งเสริมการศึกษาแบบการให้ความรู้เพื่อวิชาการควรมีการจัดเวรของพระสงฆ์และสามเณรในการทำความสะอาดบริเวณวัดควรมีการจัดทำปฏิทินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบกันโดยทั่วถึงควรเพิ่มป้ายบอกอาคารสถานที่ที่สะดวกแก่ผู้มีความประสงค์จะไปในสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด

2) การจัดกิจกรรมทางการศึกษาและการเผยแพร่ความรู้ที่ทางวัดจัดให้แก่พระภิกษุสามเณรและประชาชน

การจัดกิจกรรมตามระยะเวลาที่กำหนดโดยมีภาพประกอบมีการรวบรวมสื่อกิจกรรม หนังสือ และกลยุทธ์ใหม่ ๆ เพื่อการเรียนรู้ มีแผนการดำเนินงานการศึกษาและแผนปฏิบัติการศึกษาที่ชัดเจน มีการจัดสรรงบประมาณในการจัดการและกำกับดูแลและควบคุมการ การศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชนได้มีข้อเสนอแนะต่อกรรมการของชุมชนแห่งการเรียนรู้การมีวิทยากร การบริหาร อำนวยความสะดวกการจัดกิจกรรมที่จัดขึ้นให้มีความสอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อมในวัดจัดให้มีการประเมินผลตามสภาพที่เกิดขึ้นจริงและนำผลมาปรับปรุงแก้ไขและเผยแพร่การจักการศึกษาจัดให้มีการนำเสนอผลการดำเนินงานในที่ประชุมสัมมนาวิชาการในระดับจังหวัดระดับภาคและระดับประเทศการจัดการเรียนตามระยะเวลาที่กำหนดใน

แผนการเรียนการศึกษาแบบมีส่วนร่วมในการช่วยจัดกิจกรรมการศึกษาของวัดแจ้งการจัดกิจกรรมต่างๆของวัด เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้ความรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุวิมล โขมโนทัย (สุวิมล โขมโนทัย, 2560) วิจัยเรื่องความร่วมมือกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ การวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแนวโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสู่การเป็นโรงเรียนวิถีพุทธในระดับที่สูงขึ้นนั้นมีความพิเศษต่างจากโรงเรียนทั่วไปโดยการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในกระบวนการจัดการเรียนการสอนทุก ๆ วิชาและการร่วมมือระหว่างบ้านวัดและโรงเรียนรวมถึงภาคส่วนอื่นโดยสมัครใจอย่างต่อเนื่องโดยผ่านตัวแสดงจากหลายภาคส่วนคือปัจจัยที่ทำให้โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสามารถพัฒนาและได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนวิถีพุทธในระดับที่สูงขึ้นได้ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารปกครอง (Governance) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การศึกษาด้านโครงสร้างพบว่าโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างโรงเรียนวิถีพุทธต้นแบบมีโครงสร้างในการดำเนินงานบทบาทและหน้าที่ของผู้มีส่วนร่วมในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธเป็นแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกันโดยสมัครใจที่จะให้ความร่วมมือซึ่งแต่ละฝ่ายไม่ได้มีบทบาทและหน้าที่ชัดเจนส่วนโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในนครราชสีมาพบว่ามีการจัดการเรียนการสอนแบบกตัญญูที่ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เป็นหลักแล้วสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในทุกสาระวิชา

การศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอนพบว่าโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างโรงเรียนวิถีพุทธต้นแบบมีการจัดการเรียนการสอนแบบการศึกษาทางเลือกมีการพัฒนาหลักสูตรระดับประถมศึกษาเป็นของตนเอง เน้นการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาผนวกเข้าในในการจัดการเรียนการสอนส่วนโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธในนครราชสีมาจัดการเรียนการสอนแบบกตัญญูที่ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เป็นหลักแล้วสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในทุกสาระวิชา

การศึกษาด้านลักษณะความร่วมมือพบว่าลักษณะความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธมีรูปแบบความสัมพันธ์กันแบบที่แต่ละฝ่ายไม่ได้มีบทบาทและหน้าที่ที่ชัดเจน แต่เป็นไปโดยความสมัครใจที่จะให้ความร่วมมือโดยมีความร่วมมือระหว่างบ้านวัดและโรงเรียนผ่านการนำคุณธรรมจากวัดเข้ามาใช้ในโรงเรียนเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนและการร่วมทำกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่บ้านวัดและโรงเรียนจัดขึ้น

3) สถานที่รวบรวมและเผยแพร่ข่าวสารความรู้ทางวิชาการ

การจัจัดสถานที่และรูปแบบในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของวัดครบตามแผนกำหนดผ่านสื่อต่างๆ มีการจัดสถานที่การให้ที่พักร้อนเพียงพอ สะอาด ร่มรื่นจัดห้อง/มุมวิชาการแหล่งเรียนรู้ที่จัดให้มีขึ้นในวัด เช่น ลานวัด การจัดทิวทัศน์ ทัศนธรรม ธรรมะเดลิเวอรี่ให้ข้อมูลข่าวสารอยู่ตลอดปีจัดระบบการเรียนรู้ พัฒนาการใช้สื่อและเทคโนโลยี และพัฒนาวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันการจัดสถานที่การเผยแพร่ข้อมูลหลายสื่อกิจกรรมการพัฒนาความเป็นองค์กรวิชาชีพเชิงสร้างสรรค์การมีส่วนร่วมในการกำหนด

เป้าหมายของกิจกรรมต่างๆภายในวัดนอกจากนี้ วัดเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของวัดมีส่วนร่วมในการเชื่อมความสัมพันธ์บ้าน-วัดให้อยู่ด้วยกันอย่างเข้มแข็งวัดมีการแจ้งรายรับรายจ่ายให้ท่านได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอเมื่อวัดมีการจัดกิจกรรมขึ้นได้แจ้งให้ท่านได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอมีประชุมคณะกรรมการอยู่เสมอเพื่อชี้แจงข่าวสารภายในวัดหรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศราพร วาหะสัจย์ (ศราพร วาหะสัจย์, 2539 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง อุทยานการศึกษาในวัดตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญพระภิกษุและประชาชน การวิจัยพบว่า 1. ในด้านวัตถุประสงค์ของอุทยานการศึกษาในวัดกลุ่มตัวอย่างด้านใหญ่เห็นว่าควรเป็นแหล่งพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของลงมาอาคารเป็นแหล่งเผยแพร่ธรรมะและการเป็นแหล่งอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรม

2. ในด้านหน้าที่และบทบาทของอุทยานการศึกษาในวัดกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมรองลงมาคือการเผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาและการเป็นศูนย์กลางความร่วมมือกิจกรรมทางพุทธศาสนา

3. ในด้านกิจกรรมโดยส่วนรวมเห็นว่าควรมีกิจกรรมเพื่อให้ข่าวสารที่ทันสมัยมากที่สุดรองลงมาคือกิจกรรมสนับสนุนคนทำความดีกิจกรรมการปลูกฝังค่านิยมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมกิจกรรมการนำหลักศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและกิจกรรมตามวันสำคัญทางศาสนาลำดับต่อมาคือกิจกรรมการจัดสถานที่ให้เหมาะสมแก่การพักผ่อนและการจัดให้มีต้นไม้แหล่งนี้กิจกรรมตามประเพณีและกิจกรรมการพัฒนาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนตามลำดับ

4. ในด้านการให้บริการกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีวิทยากรแนะนำการใช้บริการการจัดหาสื่อให้ผู้ใช้บริการและการจัดให้เรียนรู้ด้วยตนเอง

5. ในด้านสถานที่ตั้งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าควรจัดตั้งในวัดที่เป็นศูนย์รวมกิจกรรมท้องถิ่นและควรจัดให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมโดยในเขตสังฆาวาสเป็นสัดส่วน

6. ในด้านวิธีการจัดการกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าผู้ริเริ่มจัดตั้งอุทยานการศึกษาควรมาจากความร่วมมือของส่วนราชการวัดและชุมชนโดยให้วัดเป็นผู้ดำเนินการคณะกรรมการบริหารควรเป็นกรรมการจากส่วนราชการวัดและประชาชนผู้บริหารและบุคลากรควรเป็นพระภิกษุความรู้ของบุคลากรที่ควรมีคือความรู้ทางพระพุทธศาสนาและอุทยานการศึกษาควรสังกัดกรมการศาสนา

7. ในด้านแหล่งงบประมาณของอุทยานการศึกษากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าควรให้จากเงินบริจาคจากมูลนิธิเอกชนประชาชน

4) การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานหรือพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านภายในวัด

มีอาคารเป็นสัดส่วน สิ่งของภายในเป็นของเก่าจัดว่าเป็นสัดส่วนนอกจากนี้ยังมีห้องจัดแสดงนิทรรศการถาวรอยู่ในอาคารตลอดถึงมีห้องบรรยายความรู้หรือห้องจัดกิจกรรมนอกจากนี้ยังมีห้องสมุดหรือมุมหนังสือหรือเอกสารตำรา งานวิจัย บทความมีห้องประชุมหรือห้องจัดกิจกรรมหรือห้องนั่งนอนทางการสำหรับเด็กห้องสุขา

ที่สะอาดและเพียงพอไปยังป้ายเล่าเรื่องราววัตถุพิพิธภัณฑที่มาครบทุกชิ้นการจัดทำทะเบียนวัตถุพิพิธภัณฑ
อย่างเป็นระบบมีระบบรักษาความปลอดภัยวัตถุพิพิธภัณฑอย่างเข้มงวดมีการอนุรักษ์/จัดทา/เก็บรักษา
ประชาชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมของวัดที่เปิดโอกาสให้ท่านออกความเห็นในการแก้ไขปัญหา
ต่างๆของวัดเกี่ยวมุนิทรศการ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูสุนันทกิจโกศล (พระครูสุนันทกิจโกศล
(สุวัฒน์ สุวพัฒน์, 2558) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาในจังหวัด
สระบุรี การวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปของการจัดการวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาในจังหวัดสระบุรีจากการ
สอบถามสภาพทั่วไปของการจัดการวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาในจังหวัดสระบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านสภาพแวดล้อมรองลงมาคือด้านการเผยแพร่ข้อมูลที่น้อยที่สุดคือด้านบุคลากรและ
สภาพทั่วไปของการจัดการวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาในจังหวัดสระบุรีด้านสิ่งอำนวยความสะดวกค่าเนินการ
จักชวนประชาชนรอบวัดกรรมกรวัดเข้ามาสนับสนุนสิ่งก่อสร้างในทุกปีด้านสภาพแวดล้อมสิ่งแวดล้อมซึ่งวัด
จัดสร้างขึ้นส่วนมากเป็นอาคารเอนกประสงค์รองรับการทำกิจกรรมโดยแบ่งเป็นส่วน ๆ ด้านการเผยแพร่จัด
กิจกรรมแสดงพระธรรมเทศนาให้ประชาชนได้เรียนรู้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าด้านบุคลากร
พระสงฆ์บุคลากรฝ่ายคฤหัสถ์ของวัดประชาชนหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เห็นความสำคัญของการพัฒนาวัด
ด้านการจัดการเจ้าอาวาสมีการพัฒนาวัดสู่ความเจริญรุ่งเรืองสันติสุขและความมั่นคงทำหน้าที่เป็นผู้บริหาร
กิจการของวัดเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาดูแลแนะนำสั่งสอนพระภิกษุสามเณรและฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความ
เป็นระเบียบเรียบร้อยให้อยู่ในศีลธรรมอันดีส่วนการศึกษาสภาพทั่วไปของการจัดการวัดให้เป็นอุทยาน
การศึกษาในจังหวัดสระบุรีในเชิงปริมาณโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ยเท่ากับ. 56 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมาก
ที่สุดคือด้านสภาพแวดล้อมค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 รองลงมาคือด้านการเผยแพร่ เฉลี่ยเท่ากับ 5. 54 น้อยที่สุดคือ
ด้านบุคลากรค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3. 15 2) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาการบริหาร
จัดการวัดนั้นเจ้าอาวาสวัดจะต้องมีศาสตร์และมีศิลป์ในการบริหารและการจัดการวัดมีศาสตร์ในการบริหาร
และการจัดการประกอบด้วยการวางแผนการจัดการองค์การการบริหารงานบุคคลการอำนวยความสะดวกการ
ประสานงานการประเมินผลงานและการงบประมาณ ส่วนการมีศิลป์ในการบริหารและการจัดการ
ประกอบด้วยความเป็นผู้นำมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานมีศิลปะในการพูดที่ตีโน้มน้าวได้เก่งทั้งศาสตร์และศิลป์
ในการบริหาร

3. การพัฒนารูปแบบการจัดการวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาในจังหวัดสระบุรี 1) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกเป็นการจัดการวัดให้มีที่พักผ่อนเพียงพอสะอาดร่มรื่นสร้างแรงดึงดูดให้ผู้ที่เข้ามาใช้บริการทาง
พระพุทธศาสนาได้ชื่นชมกับสภาพแวดล้อมของวัด 2) ด้านสภาพแวดล้อมเป็นการจัดบริเวณวัดให้มีความร่มรื่น
ให้สอดรับกับการเป็นอุทยานการศึกษาทางพระพุทธศาสนา 3) ด้านการเผยแพร่โดยการจัดให้มีการแสดงพระ
ธรรมเทศนาแก่ประชาชนทั่วไปเยาวชนนักเรียนนักศึกษาที่โรงเรียนและหน่วยงานจัดเข้ามารับฟังพระธรรม
เทศนาจากวัด 4) ด้านบุคลากรโดยจัดพระสงฆ์ภายในวัดที่มีความรู้ความสามารถเป็นผู้ให้ความรู้แก่ประชาชน

ผู้สนใจทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมให้บุคลากรภายในวัดให้มีการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม 5) ด้านการจัดการเจ้าอาวาสได้ถ่ายทอดแนวความคิดการจัดการวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาผ่านการกำหนดกิจกรรมที่ดำเนินงานที่ชัดเจนเช่นการจัดแผนการดำเนินงานพัฒนาวัดในแต่ละปีมีการปรึกษาร่วมกับคณะสงฆ์ภายในวัดบุคลากรของวัดทั้งภายในและภายนอกให้เกิดการวางแผนปฏิบัติงานร่วมกันที่ชัดเจน

5) สภาพแวดล้อมภายในบริเวณวัดที่เป็นอุทยานการศึกษาในวัด

วัดมีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม มีการจัดแผนผังวัดแบ่งเป็นเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตสาธารณสงเคราะห์ เป็นสัดส่วนการพัฒนาความสะอาดทางด้านพื้นที่อยู่ตลอดเวลา ตัดแต่งต้นไม้และเพิ่มพื้นที่สีเขียวการทิ้งของเหลือใช้ (ขยะชิ้นใหญ่) บริจาคขยะรีไซเคิลและอบรมการจัดการความรู้ขยะกำจัดสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ให้กลมกลืนกับธรรมชาติมีการถ่ายสิ่งปฏิกูลมีส่วนร่วมในการปฏิบัติภารกิจของวัดเปิดโอกาสในประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการเข้ามาเป็นกรรมการของวัดด้านความสะอาดมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านการศึกษาของวัดด้านความสะอาด มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารงานวัดความสะอาดการจัดบริเวณวัดให้มีความสะอาด

สอดคล้องกับอุตร ชติยพงศ์ (อุตร ชติยพงศ์, 2559 : 1) วิจัยเรื่องการศึกษาวิธีดำเนินการจัดอุทยานการศึกษาในคำสนสถานจังหวัดนครราชสีมา การวิจัยพบว่า 1) ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารโรงเรียนมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อายุระหว่าง 40-49 ปีปฏิบัติหน้าที่มาแล้วมากกว่า 10 ปีส่วนมากรับทราบเรื่องการจัดอุทยานการศึกษาและเห็นด้วยกับการดำเนินการจัดอุทยานการศึกษาในวัด 2) การดำเนินการจัดอุทยานการศึกษาในศาสนสถานกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในภาพ รวบรวมมีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.40$) ซึ่งมี 3 ด้านคือ แนวทางการบริหารทั่วไปในวัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการจัดการและการให้บริการ 3) ทรัพยากรหรือปัจจัยที่จำเป็นในการจัดอุทยานการศึกษามีความจำเป็นอยู่ในระดับมากทุกรายการและที่อยู่ในระดับมากที่สุดคือที่อ่านหนังสือห้องสมุดหรือสวนหนังสือ ($\bar{x} = 3.6$, $\bar{x} = 3.50$) 4) ความต้องการของชุมชนในการจัดอุทยานการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.63$) และในรายเรื่องที่อยู่ในระดับมากที่สุดคืออุทยานการศึกษาควรมุ่งเน้นให้ชาวบ้านรักการอ่านและการเรียนรู้ด้วยตนเองและต้องการให้ประชาชนร่วมมือร่วมใจในการจัดอุทยานการศึกษา ($\bar{x} = 3.58$) 5) ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการจัดอุทยานการศึกษาในวัดมีที่น่าสนใจหลายเช่นอุทยานการศึกษาที่จัดในวัดนั้นมีความเหมาะสมเพราะมีบริเวณกว้างขวางและสงบซึ่งเหมาะกับการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสศึกษาเพิ่มเติมพระสงฆ์สามารถช่วยในการให้การศึกษได้และผู้นำหมู่บ้านควรมีบทบาทในการดูแลรักษาอุทยานการศึกษาและช่วยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบในโครงการนี้

6) การจัดทำแผนผังวัดแสดงพื้นที่บริเวณวัดอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ในวัดและติดตั้งไว้บริเวณด้านหน้าวัดที่เห็นได้ชัดเจน

มีการจัดทำแผนผังวัดแสดงไว้หน้าวัด มีภาพถ่ายประกอบ และแนบผังวัดประกอบมาด้วย มีรายงานการจัดเก็บเอกสารสำคัญ เช่นเอกสารสิทธิ์ โฉนดที่ดิน สมุดบัญชีธนาคาร เป็นต้น ไว้เป็นระเบียบและปลอดภัย มีภาพประกอบการจัดให้เป็นวัดที่มีศิลปวัฒนธรรมการจัดให้มีอาคารที่มั่นคง ปลอดภัย แข็งแรงมีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดโดยการปฏิบัติตามหน้าที่ที่วัดแต่งตั้งการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆของวัดเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ มีประชุมคณะกรรมการอยู่เสมอเปิดโอกาสให้ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านการเงิน สอดคล้องกับผลการวิจัยของนุชา สระสม (นุชา สระสม, 2560 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน” ของโรงเรียนวัดสังกัดกรุงเทพมหานคร การวิจัยพบว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้านวัดโรงเรียน” ของโรงเรียนวัดพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ซึ่งเป็นโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมี 5 ลักษณะ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยยึดหลักความอาวุโส 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานโดยให้เกียรติผู้ที่มีบารมีหรือผู้ที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ 3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและดำเนินการตามความเชื่อและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 4) การมีส่วนร่วมในการประสานประโยชน์ร่วมกัน 5) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลแบบกัลยาณมิตรโดยมีผลความสำเร็จของการมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน” ของโรงเรียนวัดสังกัดกรุงเทพมหานครคือ 1) การมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียนของโรงเรียนวัดพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนคือโรงเรียนจัดการศึกษาได้มาตรฐานผ่านเกณฑ์มาตรฐานการประกันคุณภาพโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครตั้งนี้ด้านนักเรียนด้านการจัดการศึกษาด้านการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และด้านอัตลักษณ์ของสถานศึกษา 2) การมีส่วนร่วมใน “การบริหารแบบบ้านวัดโรงเรียนของโรงเรียนวัดพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณเป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาของวัดแบบการมีส่วนร่วมในจังหวัดอุดรธานี” ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย สามารถให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) รัฐควรมีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งพักผ่อนทางจิตใจของประชาชนโดยจัดทำวัดให้มีสถานที่สะอาด ร่มรื่น เพียงพอต่อการเข้ามาศึกษา อบรม จัดสัมมนาทางวิชาการทั้งด้านพระพุทธศาสนาและทางโลก

2) ผลจากการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาในวัดแบบการมีส่วนร่วมมีองค์ประกอบสำคัญ 10 องค์ประกอบ ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาในวัด ควรนำองค์ประกอบทั้ง 10 ประการเพื่อเป็นสารสนเทศในการกำหนดนโยบายให้ครบทุกองค์ประกอบอย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) วัดควรจัดบริเวณให้มีความร่มรื่น ทศนียภาพที่สวยงาม สอดคล้องกับหลักธรรมและการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา

2) คณะสงฆ์ควรสนับสนุนให้เกิดการแสดงพระธรรมเทศนาตามวัดที่เป็นต้นแบบวัดอุทยานการศึกษา และมีการสนับสนุนบุคลากรซึ่งกันและกัน

3) วัดควรจัดให้มีพิพิธภัณฑ์ด้านการศึกษาและพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านที่มีความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พร้อมจัดวิทยากรให้คำแนะนำ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) อุทยานการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษา ควรมีการประเมินผลการ ใช้รูปแบบและศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานของผู้บริหาร ในการใช้บทบาทหน้าที่บริหาร รวมทั้งสร้างรูปแบบอุทยานการเรียนรู้ที่บูรณาการแหล่งเรียนรู้ภายนอก

2) อุทยานการเรียนรู้แห่งอื่น ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการบริหารงานของอุทยานการเรียนรู้ และรูปแบบการบริหารจัดการอุทยานการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการอุทยานการศึกษาในวัดแบบการมีส่วนร่วม

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพนี้แสดงองค์ประกอบสำคัญในการบริหารจัดการอุทยานการเรียนรู้ (Management of Learning Parks) ซึ่งเป็นแนวคิดที่น่าสนใจในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยมีองค์ประกอบหลัก 6 ด้าน ดังนี้:

1. การเผยแพร่ความรู้ (Knowledge Dissemination): เน้นการจัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน
2. กิจกรรมการศึกษา (Educational Activities): จัดกิจกรรมการศึกษาและเผยแพร่ความรู้ในรูปแบบต่างๆ
3. ข่าวสารทางวิชาการ (Scholarly News): นำเสนอข่าวสารความรู้ทางวิชาการที่ทันสมัย
4. สภาพแวดล้อม (Environment): คำนึงถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้
5. แผนปฏิบัติการ (Action Plan): วางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ
6. ศิลปวัฒนธรรม (Arts and Culture): บูรณาการศิลปะและวัฒนธรรมเข้ากับการเรียนรู้

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากแผนภาพนี้คือ แนวคิดการบริหารจัดการอุทยานการเรียนรู้แบบองค์รวม ที่ผสมผสานทั้งด้านวิชาการ วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมเข้าด้วยกัน โดยมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ และใช้วิธีการเผยแพร่ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งผ่านนิทรรศการ กิจกรรม และข่าวสาร ซึ่งแนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สาธารณะที่มีชีวิตชีวา ไม่จำกัดอยู่แค่การอ่านหนังสือหรือการเรียนในห้องเรียนแบบดั้งเดิม แต่เป็นการสร้างระบบนิเวศแห่งการเรียนรู้ (Learning Ecosystem) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ฉะนั้นการบริหารจัดการในลักษณะนี้ยังแสดงให้เห็นถึงการบูรณาการองค์ความรู้จากหลายศาสตร์ เช่น การศึกษา การจัดการ ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายและมีประสิทธิภาพสูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกช่วงวัย

เอกสารอ้างอิง

- นุชา สระสม. (2560). *การมีส่วนร่วมในการบริหารแบบบ้าน วัด โรงเรียน ของโรงเรียนวัด สังกัด กรุงเทพมหานคร*. รายงานการวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2548). *คิดเป็นการศึกษา*. วัฒนาพานิช.
- พระครูสุนันทกิจโกศล (สุวัฒน์ สุวฑฒโน). (2558). *การพัฒนาแบบการจัดการวัดให้เป็นอุทยานการศึกษาในจังหวัดสระบุรี*. รายงานการวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานภัส ปทุมปุตโต (เมืองมูล) และคณะ. (2549). *การพัฒนาวัดต้นแบบในการจัดการอุทยานการศึกษาของวัดพรหมรังษีเขตดอนเมืองกรุงเทพมหานคร*. รายงานการวิจัย.

- ศราพร วาทะสัตย์. (2539). *อุทยานการศึกษาในวัดตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พระภิกษุ และประชาชน*.
รายงานการวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริวัฒน์ คำวันสา. (2544). *เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรโครงการเสริมสร้างความรู้ถวายพระสงฆ์เพื่อ
การพัฒนาสังคมไทย*. สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนทร สุนันท์ชัย. (2514). *เทคนิคและวิธีสอน วิชาสังคมศึกษา*. สหบัณฑิต.
- สุรพล พรหมกุล. (2554). *ระเบียบวิจัยทางรัฐศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สุวิมล โขมโนทัย. (2560). *การร่วมมือกันระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน ในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ*.
รายงานการวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2550). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุดร ชัดียพงศ์. (2537). *การศึกษาวิธีดำเนินการจัดอุทยานการศึกษาในศาสนสถานจังหวัดนครราชสีมา*.
รายงานการวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เอกราช ไชยิตพิมานเวช. (2563). *ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงาน
ศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น*. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*. 7 (1). 634-644.